

pristupačnim i široj čitalačkoj publici. Čitkost je osigurana ne samo biranim hrvatskim jezikom nego i primjerima iz života i Evanđelja.

Rukopis zrcali duboko poznavanje psihologije od strane autora, koji suvereno vlada stručnim izrazima i pojmovima, dobro poznaje ne samo razne psihološke škole nego i teologiju i pedagogiju. U tom smislu ova knjiga je uspio interdisciplinarni dijalog između različitih znanstvenih disciplina, što je neizbježno kad je riječ o radu s ljudima. U tekstu se osjeća i to da je autor godinama radio u praksi, pa se može pozivati također i na vlastito iskustvo.

S obzirom na sadržaj knjigu možemo podijeliti na nekoliko dijelova. U prvim, uvodnim poglavljima, autor prikazuje suvremenu psihološku i teološku antropologiju. Kritički se osvrće na redukcionizam nekih psiholoških škola, zalažući se za eklektični pristup koji uzima u obzir i filozofske i teološke odrednice ljudske osobe.

Slijede poglavlja o općenitim temama iz psihologije koje su od posebnog značenja za rad s ljudima. Autor dvije teme smatra posebno važnima: razna obrambena ponašanja i slika o Bogu. One se sistematski provlače kroz treći dio knjige, u kojem se analiziraju konkretne pastoralne situacije: savjetovanje, duhovno vodstvo, ispovijed, obitelj i brak, bolest i smrt. Osim ovih klasičnih situacija autor se suočava i s novim izazovima: osobe s posebnim potrebama, postabortivni sindrom, rastava, homoseksualnost.

Rukopis završava popisom imena i pojmova te iscrpnom bibliografijom, što garantira visoku stručnost i znanstvenu kvalitetu ovog rukopisa. Bilo bi dobro da u ponovljenom izdanju, kojeg će zacijelo biti, bude malo više literature iz hrvatskoga govornog područja. Koliko je meni poznato, na hrvatskom jezičnom području nemamo ovu vrstu udžbenika, prema tome ova knjiga predstavlja novost i obogaćenje naše stručne literature na području pastoralne psihologije.

Mijo Nikić

Ivan Fuček. *Istinoljubivost. Mediji*. Moralno–duhovni život, sv. 9, Biblioteka Sapientia cordis, urednik dr. Marko Trogrlić, Verbum, Split, 2009, 485. str.

Biblioteka Sapientia cordis stigla je i do devetoga sveska niza Moralno–duhovni život autora prof. dr. sc. Ivana Fučeka DI, profesora u miru na Papinskome sveučilištu Gregoriana.

Opća mjesta, istaknuta u prikazu prethodnih svezaka, odlika su i ovoga sveska, prije svega kristološka usidrenost i pastoralna zauzetost. I dok prva tri sveska — *Osoba Savjest, Zakon Vjera, Gri-jeh Obraćenje* — zahvaćaju temelje katoličke moralno–duhovne tematike, u sljedećim svescima, pa tako i u ovome — *Istinoljubivost Mediji* — o. Fuček dao se na sekciju pojedinih područja moralno–duhovnog života. No tim pitanjima, pa tako i tematskom sklopu *Istinoljubivost Mediji*, nije prišao usko specijalistički, nego je s golemom popudbinom znanja i već naglašene pastoralne brižnosti temu zahvatio s raznih strana, pri čemu se moralno–teološka baza predmnijeva i očekuje.

Standardna podjela na »Spoznati« i »Sprovesti« zadržana je i ovdje. »Spoznati« pod naslovima *Istinoljubivost* i *Mediji* sadrži po deset poglavlja i uvode, dok pod oba ta naslova »Sprovesti« ima dva–deset i pet članaka.

I u ovome svesku pisac slijedi dekalošku normu, utemeljujući obradbu teme na osmoj Božjoj zapovijedi: ne reci lažna svjedočanstva!

Ovdje nam je moguće istaknuti samo nekoliko momenata koje držimo osobitim ili posebno važnim.

Bog se čovjeku priopćava prije svega kao riječ. Biblija je knjiga riječi, kršćanstvo je, kao i židovstvo, vjera riječi. Krist se utjelovljuje po riječi. Stoga za kršćanima život ima prije svega »kristološki pečat«. Tako i svaka njegova izgovorena ili napisana riječ. Budući da Krist jest istinita riječ — istina, kršćanin, koji je krst–janin odnosno Krist–janin, koji da-

kle etimološki jest »onaj koji je iz Krista« (ta je etimologija još vidljivija u istočnome »hrišćanin«, dolazeći od Hrist–janin), ima utemeljenje istine o sebi i svijetu, suglasje između onoga što jest u svijetu i umu, oslonac o primarnu istinu koju govori i svjedoči onaj koji je jedini »pravi Bog i pravi čovjek«. Istino–ljubivost kršćanina ne može stoga biti lišena djelatne povezanosti s ljubavi — »istinovati u ljubavi«. Ona nije apstraktan princip, pa pravo na priopćivanje istine, koja je u ljudskim odnosima relativna, nije bezuvjetno, čime se danas međutim uvelike manipulira u ime »prava javnosti da zna«. Tu se pisac oslanja na razmatranja sadašnjega pape Benedikta XVI, podvrgavajući kritici stav da s pozicije »arogantnog relativizma« nije moguća spoznaja istine, a istodobno se društveno–politička praksa kreira na dogmama (koliko smo puta čuli da nešto »nema alternative«?). Fuček ovdje na vrlo zanimljiv način problematizira preuzetnost agnosticizma u smislu stava da se istina ne može naći, ali je ipak po nekoj unutarnjoj inerciji uma treba tražiti. Vjerovanje, naprotiv, »egzistencijalno zna« da postoji istina i da je vrijedi tražiti — do nje se može doći svjetlom vjere. U tome smislu, ističe Fuček, imajući pred očima Krista, smijemo kao vjernici biti apologetični.

Slijedi niz razmatranja iz vizure intimnosti, počevši od tema čuvanja i povrede istine, ispovjedne tajne i tajne uopće, (ne)obvezatnosti tajni i sl., zatim o obvezi svjedočenja istine i obvezi njezine zaštite. Tu su i razmatranja o čuvanju intimnosti i stidljivosti pred ljudima (čuvanje istine o sebi), intimnosti s Bogom (molitva, kontemplacija — otkrivanje istine o sebi). Zatim autor piše o potrebi autorefleksije s obzirom na otkrivanje zvanja (što Bog hoće od mene, zašto imam sposobnosti kakve imam, zašto su mi možda uskraćene neke sposobnosti koje bih želio). Poseban odlomak posvećen je duhovnim vježbama

prema primjeru sv. Ignacija Lojolskog, u čemu autor ima golemo iskustvo.

Poglavlje »Intimnost i internet« već naslovom sugerira sklop danas aktualnih tema, u kojima smo suočeni s katoličkim moralno–duhovnim odnosom prema internetu, uz jasna i temeljna pravila koja se u uporabi toga sredstva trebaju poštivati. Sprječavanje njegove zlorabe zakonima se samo malo može ublažiti; tu je, kao i na svim područjima, potrebna izgradnja nove moralne svijesti.

Posebno je obrađeno područje crkvenih sudišta: o unutarnjem sudištu Crkve (Apostolska penitencijarija), u kojem je sam autor bio godinama angažiran kao teolog, te o drugim trima sudištima Katoličke crkve, s posebnim osvrtom na pravna pitanja.

Zanimljivo poglavlje pisac je posvetio umjetnosti. Oslonivši se na poznato *Pismo umjetnicima* Ivana Pavla II, izvrsno je sažeo odnos umjetnosti i vjere, odnos koji pretpostavlja da je spoznaja istine (o) umjetnosti moguća jedino ako se ona doživljava »kroz Boga«. Kršćanstvo je u tom pogledu nadahnulo najviše umjetničke dosege u povijesti čovječanstva (ne kao tehniku, nego kao kreaciju i hermeneutiku). Stoga umjetnost nije potrebna Crkvi samo zato da Crkva čovjeku »približi Boga« nego je i Crkva potrebna umjetnosti da joj približi Boga. Posebnu digresiju pisac je ovdje posvetio Claudelovoj drami *Navještenje*, a druge ekskurs umjetničkom sjaju Božje riječi (*Biblije*).

Mediji započinju razmatranjem o krizi odgoja mladih za vrijednosti, da bi potom autor temu razložio trinitarno–kristološkim, povijesno–kristološkim, dogmatsko–kristološkim, pastoralno–kristološkim i moralno–duhovno–kristološkim kriterijima. Ovdje se pisac otklonio od više ili manje esejističkog pristupa, koji omogućuje lakše čitanje teološkim nevjekama, uporabivši metodu »novoga teološkog traktata« po klasičnoj logici pitanja: što, tko, gdje, zašto, kada, čime,

kako (koja su, ne zaboravimo, teorijska osnova novinarske struke — još jedan razlog da se utvrdi veza između teologije i novinarstva). Prisiljeni preskočiti čitav niz autorovih razmatranja, među ostalim ono o »razumu« i »slobodi«, koji se, neoplemenjeni vrijednostima Evanđelja, često pretvaraju u rušilačku silu protiv čovjeka te njegovu kritiku stanovite zakašnjelosti u razvoju teologije medija, naglašavamo temeljno polazište: da se naime »komunikacija« temelji pod trinitarno–kristološkim vidom kao komunikacija ljubavi između Oca, Sina i Duha Svetoga. Bog je ljubav: komunicira samo ljubav i samo ljubavlju. U Božjem »slučaju« ljubav je i cilj komunikacije, i komunikacija sama, i sredstvo komunikacije (moderna komunikologija do detalja je razradila »trinitarnu« shemu komunikacije pod vidom sheme *pošiljatelj — komunikacijski kanal — primatelj*, ali nikada joj nije uspjela dati aksiološki i teleološki nazivnik, zadržavši se na shvaćanju komunikacije kao vrijednosti za sebe, pa otuda i toliko prijetnja o vrijednosnoj naravi i svrsi medija i informacije).

Za kršćanina je trajna i nadahnjujuća istina da je on »drugi Krist«. On nije samo »kao Krist« (»takav«), on jest drugi Krist (»taj«). Kršćanin svijetu komunicira Krista, a ne više sebe. Dakako, to je idealan cilj, ali ne smije ga se odreći jer bi u protivnom zaniijekao ne samo Krista nego i sebe.

Mnogima će vrlo zanimljivo biti poglavlje o povijesnom temelju kristoloških kriterija medija, s izvanrednim zapažanjima o značajkama povijesti prije i nakon Krista. Povijest odnosno čovječanstvo ne slijedi nauk, poruku, nego Njega, osobu, Krista, koji je os povijesti, koji je sam živi primjer, onaj koji komunicira sebe i kojega, na Njegov poziv, slijedimo, ostavljajući sve prolazno što bi nas vezalo protiv Njega. K tome, Krist je naša komunikacija s Ocem (kojemu nitko ne dolazi osim po Njemu) i Duhom Svetim, koji nam se preko Krista

priopćuje. Na to se navezuje i pastoralni temelj kristoloških kriterija medija. Pri tome autor rabi deduktivnu metodu — od načela prema praksi — suprotno svijetu, koji na temelju prakse pokušava, neuspješno dakako, izraditi načela medijske etike i komunikacijski kodeks. »Potrebno je izbjeći«, citira Benedikta XVI, da mediji budu tek »megafon ekonomskog materijalizma i etičkoga relativizma«.

Moralno–duhovni temelj kristoloških kriterija medija bavi se uporabom medijskih sredstava: radija, televizije, filma, s posebnim pogledom na kulturu medija u službi obitelji. Poglavlje »Katolička crkva i evangelizacija preko svih medija« sažima dosadašnji nauk Crkve o tom pitanju, s naglaskom na ulogu medija kao snažnih sredstava, ali i ciljeva nove evangelizacije radi spasenja ljudi. U tome svjetlu sljedeća dva poglavlja posvećena su internetu (to je i pitanje o tome kako doista posvetiti internet), osobito s pogledom na mlade, kojima je on prirodno sredstvo komunikacije. (Za razliku od starijih naraštaja koji se na nj uče, mladi se s njim radaju!) Ovaj dio knjige autor završava zanimljivim digresijom o ženi — Mariji, kao onoj koja svijetu priopćava nadu, završavajući, standardno, molitvom.

Poglavlje »sprovesti« donosi članke objavljene u *Glasniku Srca Isusova i Marijina*, koji su u ovdje tematski nešto manje povezani sa središnjim temama knjige, ali su i ovaj put vrlo pouzdan vodič u traženju vjerničkih odgovora na životna pitanja.

Očit je ovdje velik piščev napor da razradi obuhvatnu teologiju medija. To je problematika koju Crkva revno prati i prigodnim dokumentima apsolvira već pola stoljeća, ali na mnoge probleme i pitanja još nije našla zadovoljavajuća praktična rješenja. Upravo katolici u Hrvatskoj u neuspješnosti medijske prakse imaju nažalost već dvadesetogodišnje gorko iskustvo. Katolički mediji u stalnoj su krizi, i oni koji preživljavaju

uspijevaju to samo čudom. Ta je kriza prisutna na svim područjima, od organiziranosti katoličke medijske politike do razrade pojedinih segmenata poput promidžbe i distribucije. O tome u knjizi nije riječ, ali baš zato će ona možda biti poticaj da se tom važnom pitanju napokon pristupi odlučno, s jasnim ciljevima.

Ovom knjigom golem napor o. Fučeka da pod moralno-duhovnim vidom apsorpira ključne teme ljudskoga života privodi se kraju. Pred nama je dakle sada velika teološka, prije svega moralna i pastoralna sinteza. Ako ona u ovom trenutku još nema odjek kakav zaslužuje, to ne umanjuje njezinu vrijednost. Naprotiv! Što vrijeme bude više odmicalo, u vremenima koja dolaze, ova će sinteza imati sve veću vrijednost za sve one koji u moru sve većih zabluda i napada na Crkvu traže istinu, koji traže Boga i odgovore na prva i posljednja pitanja o čovjeku i smislu njegova života.

Vladimir Lončarević

Apostolu naroda. Zbornik radova svećenika studenata Papinskoga hrvatskog zavoda sv. Jeronima u Rimu o sv. Pavlu u njegovu Jubileju, Collectanea Croatica — Hieronymiana de Urbe, Tipografija Città Nuova, Rim, 2009, 320 str.

Knjiga *Apostolu naroda* je zbornik radova svećenika studenata Papinskoga hrvatskog zavoda sv. Jeronima, tj. plod njihovih predavanja koja su se u čast svetog Pavla i o svetom Pavlu održavala u petnaest nedjelja tijekom jubilarne Pavlove godine (trinaest puta u prostorijama Zavoda sv. Jeronima i dva puta u crkvama: Sv. Pavla izvan zidina i Sv. Pavla Tri fontane). Zbornik je dakle prvo nastajao usmeno i oblikovao se kroz izgovorenu riječ. Platon, grčki filozof, osobito u svom dijalogu *Fedro* i u *Sedmom pismu*, ukazuje kako primat ima upravo živa, izgovorena riječ nad onom zapisanom. Ova zapisana vrijedi tek ako je slika i odsjaj one izgovorene, živuće. Zbor-

nik *Apostolu naroda* je upravo to: odsjaj i odbljesak živih dijaloga koji su se vodili tijekom Pavlove godine.

Inicijator je i urednik »dijaloga«, kako onih živih, tako i ovih zapisanih, don Željko Majić, koji je napisao i uvodnik u Zbornik.

Zbornik je objavljen 2009, ima 320 stranica teksta, uključujući kazalo osobnih imena; tvrdo je uvezan i osmo je djelo u nizu izdanja *Collectanea Croatica-Hieronymiana de Urbe*.

Uvodnu riječ, odnosno predgovor nazvan *Apostolu naroda*, napisao je urednik Zbornika don Majić, koji ukazuje kako je Zbornik izravni plod inicijative svetog oca Benedikta XVI da vrijeme od 28. lipnja 2008. do 29. lipnja 2009. bude Jubilej sv. Pavla prigodom dvijetisućite obljetnice njegova rođenja, koje povjesničari smještaju između 7. i 10. godine. Majić u uvodu najavljuje smisao i strukturu Zbornika te donosi pojedine crte iz života sv. Pavla i njegova vjernog pratitelja sv. Luke.

Zbornik je podijeljen u dva dijela: prvi dio je nazvan *Predavanja* te sadrži zbir znanstvenih članaka, dok drugi dio, *Dodatak*, sadrži propovijedi i nagovore.

Sudionici su dijaloga, odnosno autori predavanja i članaka, svećenici studenti Papinskoga hrvatskog zavoda sv. Jeronima, njih trinaest, čija razmišljanja čine upravo prvi, glavni dio Zbornika. Riječ je naime o trinaest predavanja i tekstova znanstvenog karaktera, u kojima su se na interdisciplinarnan način čitatelju približile različite dimenzije djela i života sv. Pavla te se ukazalo na njegovu trajnu aktualnost i vrijednosti koje nam nudi danas.

Materijalno manji, ali svakako ne manje bitan, drugi je dio Zbornika, u kojem se donose dva nagovora, vlč. Marija Buljevića, svećenika studenta, i oca Mihalyja Szentmartonija, duhovnika Zavoda sv. Jeronima, te dvije propovijedi mons. Jure Bogdana, rektora Zavoda sv. Jeronima, izrečene prigodom dviju du-